
KRITIKAI SZEMLE

K Ö N Y V E K

BIZTATÓ BEMUTATKOZÁS

P. Nagy István: *Alkalmatlan évszak*. Forum, Újvidék, 1985

Fiatal költők első verseskönyvében is joggal lehetne számonkérni a kiforrott hangot, a megszólalásnak valamiféle egységét, ez a könyv azonban éppen „változatosságával” hívja fel magára a figyelmet. Okosan megkomponált, jól szerkesztett kötet, melynek versciklusai — még ha rendezőelvük nem azonos szempontok alapján jött is létre — feszesek, világosan kirajzolódik vezérfonaluk. A ciklusok között pedig olyan lényeges eltéréseket figyelhetünk meg, amelyek alapján egyik másik darabját joggal minősíthetjük stíluspróbának vagy verstanulmánynak.

Nem mintha ezeknek a „tanulmányoknak” valamiféle látványos, a költői nyelvet különösképpen megújító eredményei lennének. P. Nagy István is tudatában van annak, hogy a „polgárpukkasztás ma már irodalomtörténeti emlék és kellék”, s hogy „ez a hajdani csodafegyver rég kőbalta már”. Ezért nem is próbálkozik a forma teljes dezorganizációjával. Biztonságos, érzelmesség nélküli, közhelymentes metaforikus versnyelvet alakított ki, s azt belülről próbálja változtatni, úgy, hogy egyrészt a metaforák jelentéshalmazódására épít, másrészt a köznyelvi kijelentések felé mozdul, így a szavak helyzeti energiája aktivizálódik, s a szerkesztés tudatosságára tevődik a hangsúly.

A kötetben alkalmazott versformák változatosak: némelyik csupán egy-egy lírai reflexióból vagy helyzetrajzból áll. A kötet első versciklusának címe — Csonka arcok — pedig azt is elárulja, hogy lírai portrékat olvashatunk. A második ciklusban inkább az önvallomás-jellegű nagy lélegzetű szabadversek dominálnak, amelyeknek az egészen szabálytalanul és váratlanul felbukkanó rímek sajátos ritmust kölcsönöznek, a sorokat gyakran belső rímek zökkentik. Ugyanakkor prózaversekkel is találkozhatunk itt, a lírai töltésű, nagyívű mondatok hangulatára, a versek emlékező-emelkedett hangjára érdemes figyelni. A harmadik ciklusban P. Nagy István a versépités teherbírását próbálgatja, a *Játszma* című vers elvont, hermetikus világában az ellentétesen ismétlődő, mozzanatosan felépített cselekvésegységekkel próbál bizonytalanságot árasztó versvilágot teremteni a végsőkéig lecsupaszított, kopár nyelv segítségével. *A vá-*

ros, *ahonnan elvágyódnék* címűben pedig egy közhelyet, sokszor olvasható sort emel ki, azt próbálja a szövegkörnyezettel hitelesíteni.

A negyedik ciklus verseit olvasva arról bizonyosodhatunk meg, hogy — bármennyire is hangsúlyozzuk a versek felépítésének tudatosságát — nem laboratóriumi szövegek ezek. Az előző ciklusok darabjainak mintegy ellenpontjaként itt a falu jelenik meg színtérként, az a közeg, amelynek hangulatát, a falusi emberek arcélét P. Nagy István kiválóan ismeri és rajzolja meg. Habár mélyen magában hordozza ennek a világnak a meghatározó jegyeit, mégsem idealizálja gyermekkorának életterét. Ezekben a versekben a szerepjátszó költészet belső szemléletét valósítja meg, a naivitás szemüvegén keresztül szemléli környezetét, emlékképeit feszültségtől terhes víziókba oltja. Szinte novellisztikus keretet ad ezeknek a verseknek az, hogy hősök azonos. Al, a kisgyerek a degeneráltság jeleit mutatja, a világot az ő szemén keresztül ismerjük meg.

A város és a falu azonban nemcsak a versek színterét jelölik. Márcsak azért sem, mert P. Nagy István — kockáztassuk meg — intellektuális költő-alkat, hangulatait, életérzéseit nem közvetlenül transzponálja a versekbe, azok atmoszféráját mindig a szövegkörnyezet segítségével hozza létre. Verseinek fő motívumai a város és a falu, de gyakori az angyal is, a lezüllesztett tisztaság profanizált jelképe. P. Nagy István verseiből ugyan nem olvashatjuk ki ezeknek a metaforáknak a pontos jelentését, ennek ellenére úgy tűnik, nem mindig sikerül azokat eredeti jelentéssel felruházni. Egy-egy versen belül azonban a motívumok mindig szigorú, könnyen felismerhető logikai láncolattal kapcsolódnak. Az *Alkalmatlan évszak* címűben például a bibircsókos kéz és a vizelő felhők között oly módon létesül izotópiás kapcsolat, hogy a falusi környezet babonáira asszociál: még ma is élő hiedelem, hogy a bibircsókos kezét vizelettel lehet megtisztítani.

Nem véletlenül hoztam fel példának a hiedelmet. A folklórelemek ugyanis — összefüggésben a már említett intellektuális versvilággal — gyakori ihlető forrásai verseinek. Metaforáiban népköltészeti motívumra bukkanhatunk: „Látom, amint lovaik, patáit kenegetik csodafüvel” — írja egy helyen, másutt viszont átalakítja, modernizálja a népmesék állandó fordulatait: „Szerencséd, hogy öregapádnak szólítottál. Mert máskülönben rögöt törnél, fát aprítanál, az ezredfordulóig tüzet ennél.” Ennél is gyakoribbak azonban az irodalmi szövegekre való utalások. Versírói tudatosságát bizonyítja, hogy a hagyományt, amelyhez kötődni kíván, öntörvényűen, önállóan alakítja ki. Fiatalköltőről lévén szó, illene szót ejtenünk szellemi elődeiről, akiket önmaga vállal, akár oly módon, hogy elfogadja műveik kihívását, s ily módon, valósít meg kommunikációt, ezért felsorolhatnánk első versciklusának címeit, hogy bejárjuk azt a szellemi holdudvart, amely foglalkoztatja: P. J. (Pilinszky János), Éppen ezért (Tandori Dezsőnek), M. F. (Maurits Ferenc), „Hidegpróba” (Sziveri János), Pázmány Péter levele P.-hez, Nem-ze-dék-ék (Tolnai Ot-

tó). A névsor azonban így sem lesz teljes, gyakran emlegeti például J. A.-t. Nemcsak portrék ezek a rövid, tömör versek, hanem egyben stíluspróbák is.

Nem lenne mellékes azt a kérdést sem felvetni, mennyire fejezik ki kortásainak életérzéseit, világlátását. Szövegszerűen is kimutathatók azok a megegyezések, amelyek jellemzik legtöbb fiatal magatartását. A versek hősei „légüres térben” látszatcselekvéseket végeznek. Egyik hősével pedig ezt mondatja: „Mit látsz? Átlátszó embereket, az igazat megvallva, Al, sőt, talán nem is párzás ez, / csak mozgásgyakorlat.” *A város ahonnan elvagyódunk* címűben az otthontalanságból is menekülni kellene, bárhová. „Még sohasem éreztem magam ennyire / gazdátlanok” vagy „talpalatnyi föld sem volt már alatta”, másutt: „talán akad egy rostalyuk, amin én is keresztülpottyanak.” De versírói tapasztalataiból levont kéteyeivel sem áll egyedül a legfiatalabb versírók között. Az alkotás nem örömteli tett a számára, a szavak csörömpölnek, a sorvégi rímek összezördülnek”. És a megnyilatkozás lehetőségétől sem mámorosodik meg: „Írok, büntetlenül. / Rajta” — mondja, nincsenek világmegváltó illúziói. Ez a szkepszis bizonyára nemcsak a századunkban lejátszódott költői szerepválsággal magyarázható, hanem földközeli, gyakorlati okai is vannak. Fiatal költőnk ugyanis azzal viaskodik, vajon a felénk már hagyományossá vált, szokásos költői köznyelvet folytassa-e maga is, vagy régebbi hagyományokból merítsen. A nálánál is fiatalabbak, úgy tűnik, inkább az utóbbit választják, P. Nagy István kötetében azonban még a kettő szintézisére, kompromisszumos egybehangolására törekszik, kéteyei is innen eredeztethetők.

P. Nagy István *Alkalmatlan évszak* című kötete nem tartalmaz ugyan „nagy” verseket, nem is hiszem, hogy a Gemma-sorozat jelentős létversek gyűjteménye kíván lenni, első ciklusának frappáns leírásai, képi letisztultsága, valamint a negyedik ciklus megdöbentően hiteles versvilága, s az egész kötet biztonságos versnyelve azonban a felszabadult költői megnyilatkozás közeli lehetőségével biztat.

TOLDI Éva

AVÍTT KAMASZSÁGOK

Podolszki József: *Kitérő*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1985

Olyan modoros kötettel lépett olvasói elé Podolszki József, mint amilyennel azok a fiatal emberek szoktak, akik írók akarnak lenni, s ennek céljából nemcsak mindent összeolvasnak — válogatás nélkül magukon tudatosan és kéjesen áteresztve a lehető hatások legtöbbszörét —, hanem az ellesett manírokat — ugyancsak válogatás nélkül — ki is próbálják,